

perna, där en av radikalerna försvinner (i synlig form) under böjningen. Bergman behandlar först perfektformerna av samtliga verbgrupper, även med objektssuffix, tar så upp imperfektformerna, etc. Detta leder till att de svaga verbgrupperna inte behandlas sammanhållna som hos Ringgren, vilket knappast underlättar inläringen.

Behandlingen av nomina skiljer sig på flera sätt från den traditionella grammatikens. Bergman talar inte om nominalklasser utan om nominaltyper och använder en annan terminologi, t.ex. penultimanomina (segolata nomen tillfogas inom parentes). Eftersom vokalförändringarna behandlas så utförligt, behövs rimligen inte en grundlig översikt över nomina. Här föredrar jag dock Engnells behandling av nomina, en föredömligt klar genomgång som vi tyvärr inte hinner lägga ner så mycket tid på (i varje fall i Lund).

I tre appendix behandlas först de hebreiska namnens olika typer, vilket är värdefullt, vidare ges exempel på allsidig grammatisk textanalys (och den är verkligen allsidig) och slutligen ges exempel på verbanalys steg för steg.

Syntaxen är, som naturligt i en nybörjarbok, mera kortfattad. Skillnaden mellan nominalsats och verbal-sats är dock grundligt utredd. Den klassiska frågan om de s.k. «tempus» och deras betydelse får lika lite någon lösning här som någon annanstans, men i detta avseende markeras dock ett framsteg gentemot den förenklade och i hög grad ensidiga framställningen hos Engnell. Det är likväl beklagligt att syntaxen inte får större utrymme och att den är utspridd över hela framställningen i stället för att vara samlad till en enhet, vilket gör det svårt att hitta (det finns dock ett utförligt register). Den torftiga syntaxen gör nämligen att Bergmans bok inte i allt markerar ett klart framsteg gentemot Engnell. Alltjämt är Nybergs grammatik från 1952 den bästa när det gäller syntaxen, även om den givetvis är föråldrad i vissa stycken.

Valet av exempel skiljer också Bergman från Ringgren. Bergman hämtar den stora majoriteten av sina exempel från de historiska böckerna, främst det deuteronomistiska historieverket, medan Ringgren har många av sina exempel från poetiska och profetiska texter (varvid det sällan är frågan om hela bibelverser). Detta gör att Bergmans bok inte på samma sätt ger en övning för det exegetiska textstudiet, som åtminstone hittills varit inriktad på de delar av GT som haft den största teologiska relevansen ur kristen synpunkt, alltså Genesis, Psaltaren och profeterna. Det är givetvis nästan alltid lättare att läsa en historisk text, och den som vill komma upp i en högre grad av läsförståelse bör ägna sig åt ett intensivt studium av t.ex. Deuteronomium. Våra korta kurser, där allt väsentligt måste gås genom på en termin, är dock exe-

getiskt bestämda till sitt innehåll, och då är det bara att konstatera att de historiska böckerna inte kan stå i centrum.

Därmed är också sagt något utmärkande om denna nya, i många stycken högt förtjänta lärobok. Den är skriven av en språklärare, som själv inte är exeget och än mindre teolog. Det behöver ingalunda vara en brist, det kan tvärtom leda till nya, fräscha infallsvinklar, men förtjänar likväl att noteras. Att Ringgrens korta kommentar till de olika meningarnas sakinnehåll inte har någon motsvarighet är kanske ingen större förlust — de säger ändå inte så mycket — men Bergmans val av meningar gör det ofta svårt, ja, omöjligt att föra in samtalet på exegetiska problem under kursen. Och det måste ovillkorligen till: en rent filologisk kurs kan knappast motiveras i nuvarande uppläggning av studiet. Hos oss måste språkstudiet integreras med det exegetiska studiet.

Jag skulle vilja säga, att Bergmans lärobok i bibelhebreiska är näst intill perfekt för den som vill lära sig bibelhebreiska grundligt och sedan gå vidare till modern hebreiska. Hur det skulle vara möjligt att använda denna mastodontbok för en heltidskurs på knappast två månader (som är regeln i varje fall i Lund), överstiger åtminstone min förmåga. Säkert kan den nya boken också passa bra för självstudier — övingsboken med facit är en värdefull tillgång. Men om undervisningen skall vara lärarledd och bedrivs på någorlunda samma sätt som hittills, måste det nog sägas att Bergmans bok ställer för stora krav. Det är nog också svårt att kryssa sig fram i den, och den höga kostnaden gör att alltför mycket inte bör utelämnas. Våra studenter vill inte lära sig bibelhebreiska perfekt, våra kurser ger dem helt enkelt inte tid till det och det måste accepteras. De vill lära sig endast så mycket att de kan tränga djupare in i ett litet urval av teologiskt centrala texter ur GT och sedan — i bästa fall — med hjälpmedel gå vidare på egen hand. Detta mål kan tyckas alltför begränsat, men det är nu så studiet av bibelhebreiska har bedrivits i Sverige under mer än trehundra år. Och för dem blir aldrig formen det centrala, utan innehållet.

Sten Hidal

Rebecca G.S. Idestrom: *From Biblical Theology to Biblical Criticism. Old Testament Scholarship at Uppsala University, 1866–1922 (Coniectanea Biblica Old Testament Series 47). 250 sid. Almquist & Wiksell International, Stockholm 2000.*

Författaren till denna monografi är född i Sverige, flyttade till Kanada 1973 och doktorerade i Gamla testamentets exegetik vid Sheffield University med

den föreliggande avhandlingen. Hon vill med denna bok presentera en viktig fas i den svenska bibelvetenskapens historia, litet känd av utländska forskare: hur den historisk kritiska exegetiken vann inträde i och befästes i den teologiska fakulteten i Uppsala.

Ämnet har behandlats i monografiform av mig i *Bibeltro och bibelkritik*. Studier kring den historisk-kritiska bibelsynens genombrott i Sverige 1877–1910 med särskild hänsyn till Gamla testamentet (1979). Det är inte bara tidsavgränsningen som skiljer de båda böckerna åt. Idestrom behandlar visserligen i stort sett samma personer, men hon gör det utförligare, hon använder i stor utsträckning otryckt källmaterial och hon sätter accenterna något annorlunda. Det är en framställning präglad av stor lärdom och noggrannhet och den förtjänar all den spridning den kan få trots det till synes något begränsade ämnesvalet.

Där min avsikt var att — något förenklat — skildra den svenska wellhausenreceptionen både i Lund och Uppsala, där fokuserar Idestrom helt på Uppsala och ger en bred bakgrundsteckning av den typ av beckianskt influerad bibelteologi som dominerade det nordliga lärosätet vid mitten av 1800-talet. Viktiga är här professorerna O.F. Myrberg och Waldemar Rudin. Ingen av dem blev en helhjärtad anhängare av den s.k. bibelkritiken, men de lade inga större hinder i väg för dess framträngande och kunde ta upp vissa av dess resultat. Den blivande ärkebiskopen J.A. Ekman och den till Lund snart överflyttade F.A. Johansson kan detsamma sägas om, men deras insatser blev inte så betydande eftersom Ekman övergick till kyrklig tjänst och Johansson inte levde så länge. Först med Erik Stave, professor och domprost, fick Uppsala en övertygad anhängare av den historisk-kritiska bibelforskningen.

Allt detta är känt sedan tidigare. Det nya med denna avhandling är att den mera precist lyckas kartlägga ett ganska komplicerat historiskt skeende. Genom att analysera de talrika skrifter som publicerades och de handskriftliga källor som finns (Rudinarkivet är mycket stort) ger förf. en klar och övertygande bild. De akademiska befordringsstrider som bildar en ofrånkomlig del av ett skeende som detta var också tidigare beskrivna, men ges nu en ännu tydligare framtoning.

Detta var den tid då den bibelöversättning som vi kallar 1917 växte fram, och särskilt Rudin var starkt indragen i den. Idestrom beaktar hela tiden bibelvetenskapens relation till det pågående översättningsarbetet, vilket är en fördel. Det borde dock ha utretts bättre varför bibelkommissionen valde att följa den masoretiska texten «slavishly and consistently» (s 118) och inte accepterade en måttfull textkritik av den typ som redan den gustavianska kommissionen följde. Det var dock en typ av «bibelkritik» som inte

behövde vålla sådan oro och hade kunnat bana vägen för «higher criticism». En sådan undersökning skulle dock behöva vidga perspektivet utöver det strikt akademiska.

Den föreliggande avhandlingens stora brist är just, att den behandlar den teologiska fakulteten som om den levde och verkade i ett nära nog lufttomt rum. Också mot min bok kan den invändningen riktas, men jag påpekar dock att den historisk-kritiska bibelforskningens framträngande till en del kan ses som ett utslag av att den historiska källforskningen började tillämpas på Bibeln. Henrik Reuter Dahl var en, även internationellt, tidig företrädare för detta synsätt. Rimligen måste Harald Hjärne ha betytt en del för män som Nathan Söderblom och Erik Stave. Den kyrkliga debatten i hela dess mångfald behöver också dras in, men av den märks inte mycket hos Idestrom. Detta skulle å andra sidan ha sprängt framställningens ramar.

En stor fördel med denna bok är, att samtliga svenska citat finns angivna i noterna. Den svenske läsaren är alltså inte beroende av författarens — f.ö. fullt korrekta — engelska översättningar. Det gör å andra sidan notapparaten något tungrodd.

Det är första gången som ett stycke svensk teologihistoria får en så grundlig presentation på ett internationellt språk. Författaren är värd ett stort tack för detta. Hon pekar också på kommande arbetsuppgifter, bland vilka en monografi om S.A. Fries är en av de mest angelägna. Vi kanske kan hoppas på även denna.

Sten Hidal

Religion och bild. Red: Sven Tengström. Religion och bibel 58–59. Nathan Söderblom-sällskapets årsbok 1999–2000. 156 sid. Uppsala 2000.

Årgången innehåller nio uppsatser med så skilda teman som människosynen i Egyptens mellersta rike (Gertie Englund), indisk hermeneutik jämförd med Gadammers (Gunilla Gren-Eklund), johanneisk människosyn (René Kieffer), ikonens teologi (Per-Arne Bodin), medeltida bibelsyn (Carl-Martin Edsman), Albertus Pictor (Sven Tengström), senmedeltida kristen konst (Rudolf Zeitler), islamisk konstsyn (Karin Ådahl) och en Buddhabilds emblematik (Peter Schalk).

Av lätt insedda skäl utger man ofta interdisciplinära samlingsverk med uppsåtet att de skall kunna användas som kurslitteratur och ge läsaren/studenten oväntade aspekter på ett välkänt ämne. Risken man löper är att i stället för att ge en belysning av det avsedda problemet — hur religionen använder bilden — ur olika synpunkter, får man en serie parallella